

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN GENEL SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ BAĞLAMINDA ŞİDDET İÇEREN DAVRANIŞLARI SERGİLEME SIKLIKLARININ İNCELENMESİ

İsmail SEÇER¹

Öz

Bu çalışmanın amacı lise öğrencilerinin genel saldırganlık düzeyleri açısından şiddet ögesi içeren davranışları sergileme sıklıklarının incelenmesidir. Araştırmanın evrenini Erzurum şehir merkezinde 201-2011 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan lise 4.sınıf öğrencileri oluştururken, çalışma grubunu sözü geçen evrenden uygun örneklem olarak belirlenen 460 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak için Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen saldırganlık ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 16.00 paket programında, aritmetik ortalama, standart sapma ve bağımsız örneklem için t testi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin son bir yılda okulda kavgaya çıkarma, bir kavgaya karışma, okul dışında bir kavgaya karışma, okula kesici alet getirme, disiplin kurulundan ceza alma, arkadaşlarına sözel şiddet uygulama, örgüt ve çete faaliyeti içinde olma durumuna göre anlamlı farklılaşma gösterdiğini, okula alkollü gelme, disiplin kuruluna sevk edilme, polis, karakol veya mahkemeye intikal eden bir olaya karışma durumuna göre ise anlamlı farklılaşma olmadığını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Lise, Saldırganlık, şiddet içeren davranış

INVESTIGATION OF STATUS HIGH SCHOOL STUDENTS APPLYING FOR OF VIOLENCE

Abstract

The purpose of this study of high school students in terms of overall levels of violence, aggression, to examine the frequency of display behavior that item. The research population in the city center of Erzurum 2010-2011 academic year high school students who are receiving education and creating the working group mentioned in the appropriate sampling universe is defined as 460 high school students. Research to collect data Tuzgöl (1998) developed by the aggression scale and the personal information form was used by the researcher. The data obtained from the SPSS 16:00 package program were analyzed using arithmetic mean and t-test technique. Students' levels of aggression with the results of research over the last year to start a fight at school, being involved in a fight outside the school being involved in a fight, cutting tool to bring to school, taking the penalty discipline committee, organization, implementation and friends, verbal violence, gang activity shows significant differences in the state of being, alcoholic coming to school, be referred to the disciplinary board, police, police station or court, an episode which shows that there is a difference between being involved.

Key Words: High scholl, aggression

¹ Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D.
ismail.secer@atauni.edu.tr

Giriş

Son yıllarda hemen hemen tüm toplumların ortak şikâyeti özellikle gençler arasında giderek artan bir şiddet ve saldırganlık eğiliminin olması ve bununla paralel olarak suça yönelme davranışı gözlenmesidir. Bu durum gençlerin yoğun olarak bulunduğu okul ortamlarına da yansımaktadır. Bu tutum ve davranışların oluşumunda doğrudan ve dolaylı olarak birçok faktör etkili olmaktadır. Çocuk önemli oranda anne babanın ellerinde hayat bulur. Bireyin kişiliğinin temel dinamiklerinin oluşmaya başladığı bu dönem içerisindeki anne baba tutumları çok büyük bir önem taşımaktadır. Biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelen çocuk, süreç içinde sosyal bir varlığa dönüşür. Büyüyen çocuk çevresi ile sürekli etkileşim halindedir. İçinde yaşadığı doğal ve sosyal çevrenin insan üzerinde ki etkisi de büyüktür. Kişi bu faktörlerin karmaşık etkileşimi sonucu bir birey olarak toplumda yerini alır(Cevher, Yavuzer, 1986).Bu süreci sosyalleşme olarak adlandıran Kağıtçıbaşı (2001), sosyalleşmeyi, bireyi yapılandıran tek yönlü bir etki olmadığını, aksine bireyle onu yetiştiren arasında aktif bir etkileşim süreci olarak tanımlamaktadır.

Şiddet olgusu günümüz toplumlarının en temel sorunları arasında görülmektedir. Şiddet; bir kişiye güç ya da baskı uygulayarak bir şeyi zorla yaptırma eylemidir.(Gökçakan, 2005). Özellikle bedensel bütünlüğü de zedeleyen, sert ve acı veren bir yıkımdır(Aral, 1997). Walker, Colvin ve Ramsey (2002) şiddeti diğer insanlara karşı yöneltilen, duygusal ve fiziksel saldırganlık olarak tanımlamışlardır(Williams ve Mayers, 2004).Anderson ve Bushman (2002) ise şiddetin sadece bir saldırganlık olarak tanımlanamayacağını onun aynı zamanda insana veya diğer canlılara yöneltilmiş ilkel bir davranış olduğunu belirtmişlerdir. Gözütok ve ark.(2007) Şiddeti, yaşamın bireysel ve toplumsal boyutunda her an karşılaşılabilen çok türlü, çok yönlü ve çok boyutlu bir olgu olarak tanımlamışlardır. Buna göre şiddet saldırganlığı da içinde barındırır. Saldırganlık sevgi ve hoşgörüsüzlük gibi birçok olguyu içeren; insanlık tarihi boyunca, insanların bireysel ve topluca başvurduğu bir davranış ve tepki biçimidir.

Saldırganlık birçok benzer davranış ve ilişkiyi altında toplayan bir şemsiye terimdir. Bu terimde merak, araştırma, kendini kabul ettirme, üstünlük, hâkimiyeti kabul ettirme ve istismar vardır. Ona göre haz, saldırganlık, kendine ve çevreye hâkimiyet süreçleri, libidinal ve ego gelişimlerinin her aşamasında birbirinden ayrılmaz bir şekilde mevcuttur. Saldırganlık olmadan yaşamda kalma, öğrenme için aktif bir dürtü, içimizdeki dürtülere ve etrafımızdaki zorluklara ve ulaşılması gereken amaçlara hâkimiyet düşünülemez. Bandura ise, saldırganlığın kesin sınıflara ayrılarak tanımlanmasını eleştirerek her hangi bir davranışın saldırgan olarak nitelendirilmesinin bu nitelendirmeyi yapanların ya da içinde yaşanan toplumun değer yargılarına bağlı olduğunu savunmuş, saldırganlığı, toplumsal açıdan saldırgan olarak nitelendirilen zarar verici ve yıkıcı davranışlar olarak ifade etmiştir(Efiliti,2006).

Odacı (2007), çocukların suça bulaşmalarının özellikle aileleri parçalanmış, sosyo-ekonomik düzeyi düşük, evdeki çocuk sayısının fazla olması gibi hususların sıkça görüldüğü aile ortamlarında daha yaygın olduğunu, Emniyet çocuk şubesine intikal eden şiddet ve suç olaylarının çok önemli bir kısmının devlet okullarında ve çevresinde gerçekleştiği, 12-18 yaş grubundaki ergenlerde en düşük suç ve saldırganlık oranının % 15.4 ile 12 yaş grubunda olduğu bu rakamın yaş ilerledikçe arttığını tespit etmiştir. Üstün, Yılmaz ve Kırbuş (2007),lise 4. sınıf öğrencilerinin şiddeti % 43 ile en fazla televizyonda gözlemlediklerini, en fazla korku ve şiddet içeren programlar izlediklerini, % 24'ünün okul çevresinde, % 9'unun maçlarda, % 6'sının ise internet kafelerde şiddet içeren unsurları gözlemlediklerini tespit etmiştir. Alıkışifoğlu ve arkadaşları (2004) İstanbul'da 9-11 yaş grubunda bulunan öğrencilerin son bir yılda % 42'sinin bir fiziksel kavgaya karıştığını bunlardan % 7'sinin tıbbi tedavi gördüğünü,

% 19'unun başka okullardaki öğrencilere % 30'unun kendi okulunda ki arkadaşlarına veya öğrencilere küfür ettiğini, % 8'inin ise okula silah vb. aletler getirdiğini tespit etmişlerdir. Pişkin (2005) Ankara da araştırma yaptığı ilköğretim okulu öğrencilerinin % 44'ünün sözel, % 30'unun fiziksel, % 9'unun cinsel ve % 1'inin duygusal zorbalığa maruz kaldığını belirlemiştir. Aynı şekilde şiddete maruz kalan bireylerin okulu sevmeme ve hatta okuldan nefret etmeye başlama gibi davranışlar gösterdiğini tespit etmiştir.

Gökdaş (2007) ilköğretim öğrencilerinde en sık gözlenen şiddet davranışları arasında % 39.4 ile argo ifadeler (sözel şiddet) kullanma %37.5 ile arkadaşları ile kavga etme, % 29,8 ile dersin işlenişine engel olma, %27.9 ile okul eşyasına bilinçli olarak zarar verme ve % 26.9 ile derste arkadaşlarına fiziksel müdahalede bulunma davranışının olduğunu tespit etmiştir. Aynı araştırmacının okulda şiddetin ortaya çıkmasının nedenleri üzerine yaptığı çalışmada öne çıkan temel üç nedenin % 33 ile aile içi şiddet ve toplumsal değerlerde yıpranma % 18.8 ile veli duyarsızlığı ve % 26.9 ile medya araçlarında ön plana çıkarılan şiddet olgusu olduğunu tespit etmiştir. Yavuzer (2010) lise 1. sınıf öğrencilerine yönelik olarak gerçekleştirilen psiko eğitim uygulamasının öğrencilerin toplam saldırganlık puanları, fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık puanlarını azaltmada etkili olduğunu ve bu etkinin iki ay sonra da devam ettiğini tespit etmiştir. Baş ve Kabasakal (2010) ilköğretim 4.-8. sınıf düzeyinden öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışma sonucunda öğrencilerin yaklaşık olarak % 40'ının son öğretim yılında en az bir kez fiziksel olarak kavga ettiğini, % 20'sinin bir grup kavgasına karıştığını, % 7'sinin okulda kesici alet taşıdığını ve % 6'sının kesici alet ile bir arkadaşını yaraladığını göstermiştir.

Gündoğdu (2010) lise 1. sınıfa devam eden öğrencilerin cinsiyet ve ailelerinin maddi gelir durumu değişkenleri açısından çatışma çözme, saldırganlık ve öfke düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelendiği çalışmada öğrencilerin fiziksel saldırganlık, öfke, saldırganlık ve problem çözme düzeylerinde cinsiyetleri açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğrencilerin toplam, fiziksel, sözel, dolaylı saldırganlık ve öfke düzeylerinde ailelerinin maddi gelir durumları açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Dilekmen, Ada, Alver (2011), ana-baba tutumlarını demokratik algılayanlarla koruyucu algılayanlar arasında demokratik algılayanların lehine anlamlı fark olduğunu tespit etmişlerdir. Aynı çalışmada yaş, cinsiyet, eğitim şekli, annenin hayatta olması, babanın hayatta olması, yaşanılan yerleşim merkezi, algılanan akademik başarı ve disiplin cezası alıp almama değişkenleri açısından öğrencilerinin saldırganlık puanları arasında anlamlı farklılaşma olmadığı görülmüştür. Sütçü ve Aydın(2010), öfke ve saldırganlığı azaltmaya yönelik bilişsel davranışçı bir grup terapisi programı hazırlamak ve öfke ve saldırganlık gösteren ergenlerde programın etkililiğini değerlendirmek için yaptıkları çalışmada terapi grubunda hem öz bildirimine hem ebeveyn bildirimine dayalı öfke ve saldırganlık ölçümlerinde anlamlı iyileşmeler olduğunu göstermiştir. İzlem değerlendirmesinde varolan 8 katılımcıda terapi sonrasında elde edilen kazanımların çoğu 6 ay sonra da korunmuştur. Karahan, Özcan ve Ağlamaz (2010), anne ve babası boşanmış olan, anne ya da babası üvey olan ve yaşamındaki en önemli değeri "zengin olmak" şeklinde belirten öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin, diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Karataş ve Gökçakan(2010), psikodrama teknikleri kullanılarak yapılan grup uygulamalarının ergenlerin saldırganlık düzeylerinin düşürülmesinde etkisinin olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Karataş (2009) tarafından bilişsel davranışçı teknikler kullanılarak yapılan öfke yönetimi programının ergenlerin saldırganlık düzeylerini önemli düzeyde azalttığını ve bu azalmanın 12 hafta süresince devam ettiğini tespit etmiştir.

Saldırganlık ve şiddet gibi olumsuz davranışları çözmedeki ana engel öğrencilerin çatışma çözme, problem çözme ve iletişim gibi yaşam becerilerindeki yetersizliklerdir (Dodge ve ark.1987). Bu görüşü destekleyen araştırma bulgularında; saldırganlık düzeyi yüksek gençlerin sıklıkla sosyal problem çözme becerilerinde yetersizlikler olduğu (Vera, Shin, Montgomery, Mildner ve Speight, 2004), çatışma çözme becerilerinden yoksun oldukları (Weir, 2005) saptanmıştır. Alan yazında bu tür yaşam becerilerinin kazandırmaya yönelik bilişsel-davranışçı teknikler ve psiko-eğitim programlarının ergenlerde saldırganlık ve şiddeti önleme üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Bilge, 1996; Breunlin, Uysal, 2006, Cimmarusti, Bryant-Edwards ve Hetherington, 2002; Koruklu, 1998; Rutherford, Mathur ve Quinn, 1998; Aytek, 1999; Herrmann ve McWhirter, 2003; Uysal, 2003; Cummings, Hoffman ve Leschied, 2004; Söylemez, 2007; Genç, 2007; Ando, Asakura, Ando ve Simons-Morton, 2007). Yaşam becerilerindeki yetersizliklerin yanı sıra okul da öğrencilerin saldırgan davranışlarını artıran risk faktörlerine sahip olabilir. Öğrenci mevcudunun fazlalığı, katı kurallar, sıkı disiplin, program seçeneklerinin sınırlı olması, öğrenci ve okul çalışanları arasındaki iletişim yetersizliği, öğrenci özgürlüğünün sınırlı olması ve adaletsiz uygulamaların okullarda saldırganlık ve şiddeti artırdığı bulunmuştur (Miller, 1994).

Şiddetin Nedenleri

Suç, şiddet ve saldırganlık sosyolojik bir olay olarak pek çok faktörün bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkar. Aile, okul, çevre, toplumsal değer yargıları, medya ve arkadaş etkisi gibi birçok husus şiddet ve suçun ortaya çıkmasında etkilidir. Hukuki açıdan ceza kanunlarını ihlal etmek bir kişinin cezalandırılması için yeterli görülmekte ancak sosyolojik açıdan ortaya konulan bir davranışın bütün sorumluluğunu tek başına bireye yüklemek okulun, ailenin, medyanın, toplumun hatta devletin sorumluluklarını görmezden gelmek demektir (Saldırım, 2007). Hızla değişen değer yargıları, hızlı ve düzensiz kentleşme, iç ve dış göçler, ekonomik dengesizlikler ve krizler, baskıcı disiplin yöntemleri, hatalı eğitim uygulamaları, travmatik yaşantılar, gelecek kaygısı, istismara uğrama, sevgi yoksunluğu, ailede suça bulaşmış bireylerin varlığı, şiddet ve gerilim içerikli televizyon programları, kalabalık sınıflar, şiddet içerikli bilgisayar oyunları, alkollü içecekler ve madde bağımlılığı vb durumlar çocukların gelişimini olumsuz etkilemekte ve şiddet eğilimine yöneltmektedir (Gürsoy, 2002).

Dahlberg, Gürsoy (1998) çocuk ve gençlerin şiddet ve saldırganlığa başvurmaları hususunda en önemli risk faktörlerinin bireysel (şiddete yatkınlık, küçük yaşlarda agresif davranışların desteklenmesi, gelişim bozuklukları vb), ailevi (problemlerli ebeveyn davranışları, düşük duygusal destek, şiddet içerikli davranışlar, çocuk yetiştirme hususunda yetersizlikler, düşük aile içi iletişim), okul ve arkadaş (olumsuz arkadaş ilişkileri, okulu benimsememe, akademik başarısızlık, sağlıksız okul çevresi), çevre ve komşu (komşuluk ilişkilerinin zayıf olması, komşuların sık değişimi, aileler arası anlaşmazlıklar, ekonomik fırsatların azlığı) faktörlerinin olduğunu belirtmiştir.

Şiddet ve saldırganlığın nedenleri üzerine 4 temel kuram ileri sürülmektedir. Bunlar uyarma kuramı, arınma kuramı, anomi kuramı ve kanıksama kuramıdır (Artuk, 2002).

Uyarma kuramına göre şiddet öğrenilebilir ve taklit edilebilir bir olgudur. Bu görüş Bandura ve arkadaşlarının sosyal öğrenme çalışmalarını temel almaktadır. Bandura, saldırganlık ve şiddet içerikli eylemleri gözlemleyen çocukların benzer durumlar karşısında aynı davranışları gösterme ihtimalinin oldukça yüksek olduğunu yapmış olduğu deneysel çalışmalarla tespit etmiştir. Yapılan bu çalışmalar suçun öğrenilen ve taklit edilen bir nitelik

olduğu ve kalıtımla geçmediği savını desteklemektedir. Amerikan Pediatri Akademisi medya şiddetinin çocuklar üzerinde ki etkileri ile ilgili olarak aşağıda ki tespitlerde bulunmaktadır.

- Medya şiddeti çocuklarda saldırgan davranışlara yol açmaktadır.
- Bir Amerikan çocuğu 18 yaşına gelene kadar sadece televizyonda yaklaşık 200 bin şiddet sahnesi izlemektedir.
- Medya şiddeti 8 yaş altındaki çocukları daha fazla etkilemektedir.
- Medya şiddeti çocuklarda saldırgan ve asosyal davranışları artırmakta, şiddete kurban olma korkusunu doğurmaktadır.
- Çocukları şiddete ve şiddet kurbanlarına karşı duyarsızlaştırır(AAP, 1995).

Arınma kuramı, sosyal öğrenme yada model olarak şiddet ve saldırganlığın öğrenildiğini savunan görüşlerin aksine medyada gözlenen şiddetin izleyenlerde saldırganlık eğilimini azalttığını iddia etmektedir. Çünkü saldırganlığın hayal düzeyinde yaşanması saldırganca eylem güdülerinin zayıflamasına yol açmaktadır ve bu süreç bireyin saldırganca davranışlara daha az başvurmasına neden olmaktadır. Arınma kuramcıları medyadaki şiddet olgusu, onun yıkıcılığı ve kötülüğü ile birlikte ele alındığını, seyircinin şiddeti kurban üzerinde uyandırdığı acıyıda yaşayarak algıladığını savunur. Dolayısıyla bu süreç bireyin saldırganca davranışlarında azaltıcı bir etki bırakmaktadır.

Anomi kuramı, toplumsal süreç içerisinde şan,şöhret ve iktidar ve kahramanlık gibi toplumun yarattığı ve insanları kendilerine ulaşmaya tahrik ettiği birçok unsurun olduğunu bu hedeflere ulaşmanın ise meşru yollardan hem sınırlı hem de zor olduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla insanlar bu hedeflere ulaşmak için suça ve şiddete başvurabilmektedirler.

Kaniksama kuramına göre şiddet içerikli yayınlar bireyler üzerinde duygu körlüğü yapabilir. Birey sürekli olarak izlediği ve karşılaştığı şiddet içerikli yayınları izleyerek bunlara karşı duyarsızlaşmaya başlar. Dolayısıyla medya araçlarında karşılaşılan şiddet olayları bireylerin gerçek dünyada bu tür olaylara ilişkin bir duyarsızlık göstermesine zemin hazırlar(İpek, 2007).

Ülkemizde her geçen gün çocuk yetiştirme ve ana baba tutumları hususunda önemli bilinçlenmeler gerçekleşmekte, kalabalık sınıflar yerini daha kabul edilebilir rakamlara bırakmakta, eğitim öğretim faaliyetleri planlanırken öğrenciyi ve öğrencinin niteliklerini daha fazla dikkate almaya ve ön plana çıkarmaya başlanıyor olsa da yine de gençlerde şiddet olgusu görülmekte ve hatta daha küçük yaşlara doğru bir kayma gözlenmektedir. Bu da sadece aile ve okula dönük alınacak önlemlerin bireylerin göstermiş olduğu şiddet ve saldırganlık davranışlarını ortadan kaldırmaya yetmeyeceğini asıl olanın bataklığın top yekûn kurutulmasına dönük önlemlerin kararlı olarak ele alınmasını yani bireye suça, şiddete ve saldırganlığa iten nedenlerin etraflıca ele alınmasının gereğini göstermektedir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin şiddet ögesi içeren davranışları sergileme sıklıklarına göre önemli farklılaşma gösterip göstermediğini incelemektir. Bu bağlamda saldırganlık düzeyi ile son bir yılda kavgaya karışma, bilerek ve isteyerek kavga çıkarma, okul dışında kavgaya karışma, okula kesici alet getirme, okula alkollü olarak gelme, arkadaşlarına sözel şiddet uygulama (argo, küfür), disiplin kuruluna sevk edilme ve disiplin cezası almış olma, örgüt, grup yada çete faaliyeti içinde olma, polis, karakol yada mahkemeye intikal eden bir olaya karışma davranışları arasında farklılaşma belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Bu araştırmada betimsel model kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte veya halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1998). Araştırmanın evrenini Erzurum şehir merkezi ve ilçelerinde 2011-2012 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan lise öğrencileri oluştururken, çalışma grubu sözü geçen evrenden uygun örneklem olarak belirlenen 460 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 155'i kız 305'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen saldırganlık ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan bu veri toplama aracına ilişkin tanıtıcı bilgiler aşağıda verilmiştir.

Saldırganlık ölçeği

Araştırmada veri toplamak için bireylerin saldırganlık düzeyini ölçmek amacıyla Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen, “Saldırganlık ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, 30’u saldırgan içerikli, 15’i saldırgan içerikli olmayan toplam 45 maddeden oluşmaktadır. Saldırganlık ölçeği (5) Her zaman, (4) Sıklıkla, (3) Arasına, (2) Nadiren, (1) Hiçbir zaman olmak üzere 5’li Likert derecelendirme tipindedir. Ölçekteki 15 madde tersine puanlanan madde olduğundan, puanlaması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Ölçekten alınan toplam puanın yüksekliği, saldırganlık düzeyinin arttığının göstergesidir. Saldırganlık ölçeğinden alınabilecek puanlar 45 ile 225 arasında değişmektedir.

Ölçek, Tuzgöl (1998) tarafından 55 lise öğrencisine iki hafta ara ile uygulanmış, elde edilen puanlar arasında hesaplanan Pearson Momentler Çarpım korelasyon katsayısı .75 olarak bulunmuştur. Bulunan korelasyon katsayısının daha da yükseltilmesi amacıyla, madde analizi yapılmış ve ölçekte bulunan en az üç madde ile .25 oranında ilişkili olmayan maddelerin elenmesi ile ölçekten beş madde çıkarmıştır. Böylece başlangıçta 50 maddeden oluşan ölçek, 45 maddeye inmiştir. Daha sonra yine lise öğrencilerinin aldıkları puanlar üzerinde, hesaplanan Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .71, Pearson Momentler Çarpım korelasyon katsayısı ise .85 bulunmuştur.

Tuzgöl (1998) tarafından yapılan geçerlik çalışmasında, çalışmanın yürütüldüğü okullarda 20 öğretmen ile görüşülmüştür. Öğretmenlerden saldırgan davranışları olan öğrencileri belirtmeleri istenmiştir. En az üç öğretmenin “saldırgan” olarak ifade ettiği 45 öğrenci belirlenmiş ve bu öğrencilere ilgili ölçek uygulanmıştır. Daha önce uygulama yapılan saldırgan olarak tanımlanmış 45 kişilik grup ile saldırgan davranışları olmadığı kabul edilen grubun puan ortalamaları t-testi ile karşılaştırılmış ve elde edilen değer anlamlı bulunmuştur. Buna göre ölçeğin saldırgan davranışları ölçtüğü başka bir deyişle yeterli geçerliğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin Toplanması

Verileri toplamak amacıyla daha önce uygun örneklem olarak belirlenen çalışma grubundaki okul ve sınıflara ölçeklerin uygulanacağı saatler belirlenmiştir. Kararlaştırılan saatlerde “saldırganlık ölçeği” ve kişisel bilgi formu birlikte uygulanmıştır. Uygulamadan

önce ölçeklerle ilgili yönergeler okunmuş ve uygulamayla ilgili bilgi verilmiştir. Uygulama yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

İlk aşamada ölçekler ayrı ayrı değerlendirilmiş, ölçekleri eksik doldurmuş olan öğrencilerin ölçek formları ayıklanmıştır. Bu araştırmanın bağımsız değişkenleri; “son bir yılda kavgaya karışma, bilerek ve isteyerek kavga çıkarma, okul dışında kavgaya karışma, okula kesici alet getirme, okula alkollü olarak gelme, arkadaşlarına sözel şiddet uygulama (argo, küfür), disiplin kuruluna sevk edilme ve disiplin cezası almış olma, örgüt, grup ya da çete faaliyeti içinde olma, polis, karakol yada mahkemeye intikal eden bir olaya karışma davranışlarından oluşmaktadır. Bağımlı değişken ise saldırganlık düzeyidir. Verilerin analizi SPSS 17:00 paket programı ile analiz edilmiştir.

Bulgular

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve şiddet ögesi içeren davranışları gösterme sıklıkları arasında ki farka ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Son Bir Yılda Kavgaya Karışma Davranışları Arasındaki Farka İlişkin T Testi Sonuçları

Saldırganlık	Kavgaya Karışma	N	\bar{X}	S.S	t	p
	Evet	243	97,407	38,58128		
Saldırganlık	Hayır	217	1,5833	35,43864	-17,565	,000

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile son bir yılda kavgaya karışma davranışları arasında ki farkın anlamlılığın t testi ile test edilmesi sonucunda aradaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir ($t_{458} = -17,565, p = ,000$).

Tablo 2. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Okulda Kavga Çıkarma Davranışları Arasındaki Farka İlişkin T Testi Sonuçları

Saldırganlık	Kavga Çıkarma	N	\bar{X}	S.S	t	p
	Evet	233	1,1255	53,27732		
Saldırganlık	Hayır	227	1,4010	37,10262	-6,421	,003

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile okulda kavga çıkarma davranışları arasında ki farkın anlamlılığın t testi ile test edilmesi sonucunda aradaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir ($t_{458} = -6,421, p = ,003$). Bu sonuç bir önceki tabloda bulunan veriler ile desteklenmektedir.

Tablo 3. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Okul Dışında Kavgaya Karışma Davranışları Arasındaki Farka İlişkin T Testi Sonuçları

Saldırganlık	Kavgaya Karışma	N	\bar{X}	S.S	t	p
	Evet	271	1,0001	36,20911		
Saldırganlık	Hayır	189	1,6362	36,64251	-18,446	,005

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile okul dışında bir kavgaya karışma davranışı arasında ki farkın anlamlılığın t testi ile test edilmesi sonucunda aradaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir ($t_{458} = -18,446, p = ,005$). Bu bulgu tablo 1 ve tablo 2 de bulunan veriler ile de desteklenmektedir.

Tablo 4. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Okula Kesici Alet Getirme Davranışları Arasındaki Farka İlişkin T Testi Sonuçları

Saldırganlık	Kesici Alet	N	\bar{X}	S.S	t	p
	Evet	270	1,0660	42,77089		
Saldırganlık	Hayır	189	1,5400	40,92507	-11,894	,000

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile okula kesici alet getirme davranışı arasında ki farkın anlamlılığının t testi ile test edilmesi sonucunda aradaki farkın anlamlı olduğu ($t_{457} = -11,894, p = ,000$) ve öğrencilerin saldırganlık düzeyi ile okula kesici alet getirme davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Okula Alkollü Gelme Davranışları Arasındaki Farka İlişkin T Testi Sonuçları

Saldırganlık	Alkol	N	\bar{X}	S.S	t	p
	Evet	41	1,3637	44,17169		
Saldırganlık	Hayır	418	1,2511	48,32895	-1,433	,152

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile okula alkollü gelme davranışı arasında ki farkın anlamlılığının t testi ile test edilmesi sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($t_{457} = -1,433, p = ,152$). Araştırma bulgusu anlamlı olmasa da öğrencilerin azımsanmayacak bir kısmının okula alkollü olarak geldiği görülmektedir.

Tablo 6. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Disiplin Kuruluna Sevk Edilme Durumları Arasındaki Farka İlişkin T Testi Sonuçları

Saldırganlık	Disiplin Sevk	N	\bar{X}	S.S	t	p
	Evet	103	1,3340	42,71160		
Saldırganlık	Hayır	356	1,2401	49,32331	-1,751	,081

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile disiplin kuruluna sevk edilme durumu arasında ki farkın anlamlılığın t testi ile test edilmesi sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($t_{457} = -1,751, p = ,081$). Bu bulgu öğrencilerin disiplin kuruluna sevk edilmelerinde daha başka faktörlerin etkili olduğunu ve saldırganlık düzeyinin başlı başına disiplin kuruluna sevk edilmelerinde etkili bir faktör olmadığını göstermektedir.

Tablo 7. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri İle Disiplin Cezası Almış Olma Durumları Arasındaki Farka İlişkin T Testi Sonuçları

Saldırganlık	Disiplin Cezası	N	\bar{X}	S.S	t	p
	Evet	99	1,5918	48,15616		
Saldırganlık	Hayır	360	1,1702	29,66389	-8,285	,000

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile disiplin cezası almış olma durumu arasında ki farkın anlamlılığının t testi ile test edilmesi sonucunda aradaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir ($t_{457} = -8,285$, $p = ,000$). Bu bulgu saldırganlık düzeyi ile disiplin kurulundan ceza alma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Tablo 8. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Arkadaşlarına Karşı Argo İfadeler Kullanma Davranışı Arasındaki İlişkiye İlişkin T Testi Sonuçları

Saldırganlık	Argo	N	\bar{X}	S.S	t	p
	Evet	180	1,0705	45,84127		
Saldırganlık	Hayır	279	1,3842	45,39736	-7,200	,000

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile argo ifadeler kullanma durumu arasında ki farkın anlamlılığının t testi ile test edilmesi sonucunda aradaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir ($t_{457} = -7,200$, $p = ,000$). Argo ifadeler kullanma sözel şiddet kapsamında düşünüldüğünde bireylerin saldırganlık düzeyleri ile arkadaşlarına karşı argo ifadeler kullanma arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Lise öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Bir Grup, Örgüt yada Çete İçerisinde Bulunma Durumları Arasındaki Farka İlişkin T Testi Sonuçları

Saldırganlık	Örgüt Çete	N	\bar{X}	S.S	t	p
	Evet	189	1,4586	46,18471		
Saldırganlık	Hayır	270	1,1230	44,41075	-7,837	,010

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile bir grup, örgüt yada çete içerisinde bulunma durumları arasında ki farkın anlamlılığının t testi ile test edilmesi sonucunda aradaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir ($t_{457} = -7,837$, $p = ,010$). Bireylerin örgüt veya çete gruplarında yer almalarında tek etken saldırganlık düzeyi olmamakla birlikte saldırganlık düzeyinin örgüt veya çete grupları içerisinde yer alma hususunda önemli bir etken olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri İle Polis, Karakol Veya Mahkemeye İntikal Eden Bir Durumun Varlığına İlişkin T Testi Sonuçları

Saldırganlık	Polis Karakol	N	\bar{X}	S.S	t	p
	Evet	35	1,3146	50,02667		
Saldırganlık	Hayır	424	1,2568	47,90122	-,684	,494

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile son bir yılda polis, karakol veya mahkemeye intikal eden bir olayın varlığı arasında ki farkın anlamlılığının t testi ile test edilmesi sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($t_{457} = -,684$, $p = ,494$). Bu bulgu öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin polis veya mahkemeye intikal eden bir olaya karışmaları hususunda önemli bir etken olmadığını göstermektedir. Bireylerin ciddi manada suç teşkil eden olaylara karışmalarının altında bir çok faktörün olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Sonuç ve Tartışma:

Araştırmanın bulguları birlikte ele alınıp değerlendirildiğinde şu çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile son bir yılda bir kavgaya karışma, bilerek ve isteyerek kavga çıkarma ve okul dışında da kavgaya karışma durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu Bulgudaha önce yapılan benzer araştırma sonuçlarıyla uyumludur. Ögel ve arkadaşları (2004) tarafından İstanbul’da ilköğretim okullarında suç ve şiddetin yaygınlığını belirlemek için yapılan çalışma da öğrencilerin yaklaşık yarısının son bir yılda fiziksel bir kavgaya karıştığını, yaşamı boyunca en az bir kez bir kavgaya karışmış olanlarında yine grubun yaklaşık yarısını oluşturduğunu, % 26,3’lük bir grubun ise bir başkasını en az bir kez yaralayıcı bir şiddete başvurduğunu ve başkasını yaralayanların en az yarısının ilk kez 13-15 yaş aralığında bu davranışa başvurduğunu tespit etmişlerdir. Göktaş (2007), Baş, Kabasakal (2010), öğrencilerin fiziksel bir kavgaya karışma ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit ederken, Alikashifoğlu, ve diğ. (2004), lise öğrencileri ile yürüttükleri çalışmalarında, son bir yıl içinde okul içinde ve okul dışında fiziksel bir kavgaya karışma oranının öğrenciler arasında % 42 olduğunu, Aras, ve diğ. (2007), lise son sınıf öğrencileri ile yürüttükleri çalışmalarında, öğrenciler arasında, en az bir ya da iki kez, başlamış bir kavgaya karışma oranının % 50.2 olduğunu, Uludağlı ve Uçanok (2004), çalışma grubunun yaklaşık yarısının son bir yılda kavgaya karıştığını, Olweus (1993), Norveçte öğrencilerin % 8’inin bir zorbalığa başvurduğunu ve kavgaya karıştığını, Nansel ve ark.(2001). Amerika Birleşik Devletlerinde lise öğrencilerinin % 13’ünün diğer öğrencilere şiddet uyguladığını ve kavgaya karıştığını, % 10.6’ sının şiddete maruz kaldığını, % 6.3’ünün ise hem şiddet uyguladığını hemde şiddete maruz kaldığını, Craig ve Pepler (2003), Kanada da öğrencilerin en az % 9’unun şiddete ve saldırganlığa başvurduğunu tespit etmişlerdir. Sonuç olarak saldırganlık düzeyleri yüksek öğrencilerin okulda veya okul dışında kavga çıkarma veya bir kavgaya karışma olasılıklarının yüksek olduğu ilgili literatüre ilişkin verilerden de hareketle söylenebilir. Çocukluk ve gençlik dönemindeki saldırganlığın ileriki yaşlarda fiziksel saldırganlık; depresyon, düşük öğrenim performansı, kronik şiddet ve suça yönelik davranışların ve uyumsuzluğun güçlü bir yordayıcısı olduğu şeklinde bulgular elde edilmiştir (Martino, Ellickson, Klein, McCaffrey&Edelen, 2008).

Öğrencilerin saldırganlık düzeyleri ile okula kesici alet getirme davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve ilgili literatürde daha önce yapılan çalışmalarda desteklendiği görülmektedir. Alikashifoğlu, Ercen, Erginöz, Uysal ve Kaymak (2004) tarafından yapılan araştırma da okul sınırları içinde silah ve kesici alet taşıma oranının % 8 olduğu, Aras, ve diğ. (2007) ise kesici alet taşıma oranının öğrenciler arasında % 14,5 olduğunu Baş ve Kabasakal (2010) öğrencilerin yaklaşık % 7’sinin okula kesici alet getirdiğini ve % 6’sının kesici alet ile bir arkadaşını yaraladığını, Göktaş(2007) ise ilköğretim öğrencilerinin % 7,7’sinin sürekli olarak, % 65,9’unun ise ara ara yanlarında kesici alet taşıdığını tespit etmişlerdir. Gerek araştırma bulgularımız ve gerekse de literatüre ilişkin veriler öğrencilerin okula kesici alet getirmekten ve ihtiyaç duyduklarında kullanmaktan çekinmediklerini göstermektedir. Bu durumun bütün öğrenciler için ciddi bir risk oluşturacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin okula alkollü olarak gelme davranışı ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olmadığını görülmektedir. Göktaş (2007) yaptığı çalışmada öğrencilerin % 1’inin sürekli olarak % 12’sinin ise ara ara okula alkollü olarak geldiğini tespit etmiştir. Araştırma bulguları anlamlı çıkmamış olsa da öğrencilerin okula alkol alarak gelmelerinin hem kendileri hemde diğer öğrenciler ve hatta öğretmenler ve okul idarecileri için ciddi bir risk oluşturacağı bilinmeli ve bu konuda caydırıcı ve önleyici tedbirler alınmalıdır.

Araştırma sonuçları öğrencilerin disiplin kuruluna sevk edilmeleri ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını ancak disiplin kurulundan ceza alan öğrencilerin bu durumları ile saldırganlık özellikleri arasında anlamlı farklılaşma olduğunu göstermektedir. Literatürde disiplin cezası alan öğrencilerin saldırganlık düzeylerini belirlemeye dönük sadece bir araştırmaya ulaşılmıştır. Dilekmen, Alver, Ada (2011) tarafından yapılan bir çalışmada, disiplin cezası alıp almama değişkenleri açısından öğrencilerinin saldırganlık puanlarının anlamlı farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Araştırma bulgularımız disiplin cezası almış olan öğrencilerin bu durumları ile saldırganlık özellikleri arasında anlamlı bir farklılaşma olduğunu göstermektedir. Bu bulgular doğrultusunda saldırganlığın öğrencilerin disiplin cezası almaları hususunda önemli bir etken olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırma sonuçları öğrencilerin arkadaşlarına karşı gösterdikleri küfür ve argo ifadeler içeren sözel şiddet ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olduğunu göstermektedir. Gökdaş (2007), öğrencilerin % 39.4 ile en fazla sözel şiddete başvurduğunu, Gündoğdu (2010) öğrencilerin maddi durumları ile sözel şiddete başvurma davranışları arasında anlamlı ilişki olduğunu, Pişkin (2005), Ankara da araştırma yaptığı ilköğretim okulu öğrencilerinin % 44'ünün sözel şiddete başvurduğunu, Yavuzer, Üre (2010), ise öğrenciler arasında sözel şiddetin yaygın olduğunu ve psikoeğitim uygulamasının öğrencilerin sözel şiddete başvurma düzeylerini azaltmada etkili olmadığını, Alikışıfoğlu ve arkadaşları (2004), 9-11 yaş grubunda ki öğrencilerin % 19'unun başka okullardaki öğrencilere % 30'unun kendi okulunda ki arkadaşlarına veya öğrencilere küfür ettiğini, Çetinkaya ve ark.(2009), öğrencilerin sosyo ekonomik düzey ile sözel şiddet arasında anlamlı ilişki olduğunu ve sosyo ekonomik düzey düştükçe sözel şiddete daha fazla başvurulduğunu tespit etmişlerdir.

Araştırma sonuçları öğrencilerin saldırganlık özellikleri ile bir örgüt, grup ya da çete faaliyeti içinde bulunma durumları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğunu göstermektedir. Bu bulgu daha önce yapılan benzer araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Ögel ve arkadaşları (2004) ilköğretim öğrencilerinin % 10'unun en az bir kez bir çeteye girdiklerini, Gökdaş(2007) ise ilköğretim öğrencilerinin % 10,6' sının sürekli olarak, % 49,5'inin ise ara ara çete veya grupların içinde yer aldıklarını tespit etmiştir.

Öğrencilerin polis, karakol ve mahkemeye intikal eden bir olaya karışmaları ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Odacı (2007) Emniyet çocuk şubesine intikal eden şiddet ve suç olaylarının çok önemli bir kısmının devlet okullarında ve çevresinde gerçekleştiğini, 12-18 yaş grubundaki ergenlerde en düşük suç ve saldırganlık oranının % 15.4 ile 12 yaş grubunda görüldüğünü ve bu rakamın yaşın ilerlemesi ile arttığını tespit etmiştir. Solak (2011) ülkemizde 18 yaşın altında ki bireylerin son üç yılda karışmış olduğu suçlara ilişkin yapılan bir çalışmada kanunen çocuk olarak kabul edilen bu yaş grubunda toplam 427,079 suç işlendiği ve bu suçlarında yaklaşık yarısının şahsa karşı suçlar kapsamına girdiği ve yine işlenen suçların toplamının % 90'ının şahsa ve mala karşı işlenen suçlar olduğu, cana ve şahsa karşı işlenen suçlar açısından yetişkinler ile çocukların karışmış olduğu suçlar açısından hemen hemen aynı değerlerin olduğu saptanmıştır. Bu bulgu araştırma bulgularımızı desteklemiyor olsa da özellikle cana ve şahsa karşı işlenen suçlarda bireylerin belirgin bir saldırganlık potansiyeline sahip olmaları beklenir. Ancak belirtmek gerekir ki bireylerin ciddi manada suç teşkil eden bir olaya karışmaları sadece saldırganlık düzeyleri ile değil birçok faktörün etkisiyle ortaya çıkabilecek bir durum olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Sağlıklı bir toplumda gençler ıslah evlerinde yada hapisanelerde değil, toplumun içinde kendisine saygın bir yer edinerek eğitimde, iş hayatında vs. yerlerde bulunurlar. Oysa günümüzde hapisaneler de kontenjanın ağırlığını önemli oranda gençler oluşturmaktadır. Bu durum giderek daha da artma belirtileri gösterdiği için toplumsal geleceğimiz açısından iyi bir işaret olarak görülemez. Bu durumun elbette birçok sebebi vardır. Bu gün ülkemizde maalesef okulların gerek içi ve gerekse de okul çevresi gençlerin şiddete ve suça bulaşmaları hususunda kaçınılmaz bir zemin oluşturmakta birçok çete veya suç grupları okul çevrelerini mekân tutmaktadır. Bu durumun önüne geçilmesi ve gençlerin okul ortamında suça ve şiddete yönelmelerine sebep olacak hususlarda ilgili ve yetkili makamlarca acil olarak tedbirler alınması zaruri görünmektedir. Ancak bir çocuğun önemli oranda anne babanın elinde hayat bulduğu ve geliştirdiği davranışlarında önemli ölçüde anne baba ile kurduğu özdeşimlerin sonucu olduğu düşünüldüğünde aile kurumunun önemi bir kez daha ortaya çıkmış olur. Son yıllarda medya ve hızlı sanayileşme ve kentleşmenin de etkisiyle aile kurumunda çok hızlı bir çözülme ve bozulma görülmekte olup boşanmalar ve ailenin parçalanması çok vahim bir seviyeye yaklaşmakta ve evliliklerin süresi de önemli oranda kısalmış bulunmaktadır. Bunları topluca ele alacak olduğumuzda aslında geleceğimiz açısından hiç de iyi bir noktada olmadığımızı düşünebiliriz. Bu anlamda politika üreten makamların aile kurumuna daha fazla yönelmeleri ve toplumda ailenin parçalanmasının önüne geçecek toplumsal dinamiklerin oluşturulması ve anne babaların sağlıklı ana baba tutumları konusunda bilinçlendirilmeleri gençlerin saldırganlığa ve şiddete başvurarak suça bulaşmalarının önüne geçilmesi hususunda önemli bir adım olacaktır.

Öneriler

Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve göstermiş oldukları şiddet içerikli davranışlara ilişkin bulgular öğrencilerin önemli ölçüde saldırganlık ve şiddet potansiyeli taşıdıkları ve aynı zamanda sadece kendileri için değil diğer öğrenciler içinde bu durumun bir risk yaratacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Erzurum'da ki Okullarımızda karşılaşılan bu sorunun üstesinden gelinmesi için aşağıda belirtilen önerilerin etkili olacağı düşünülmektedir.

1. Saldırganlık içerikli davranışlar ortaya çıkmadan önce çocuklarda erken yaşlarda olumlu davranış ve alışkanlıklar kazandırılmalıdır.
2. Okullarımızda saldırganlık potansiyeli yüksek olan ve şiddete başvuran öğrenciler belirlenerek iletişim, problem çözme ve öfke kontrolü benzeri grup rehberlik eğitimlerinden ve bireysel psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanması sağlanmalıdır.
3. Okul idaresi, rehberlik servisi ve aileler arasında etkili bir iletişim ve yardımlaşma mekanizması oluşturulmalı ve saldırganlık özelliği yüksek olan öğrenciler sürekli gözetim altında tutulmalıdır.
4. Eğitim öğretim faaliyetleri öğrencilerin akademik becerilerinin yanı sıra iletişim becerileri, problem çözme becerileri ve öfke kontrolü gibi becerileri de kazandıracak içeriğe sahip olmalıdır.
5. Öğrencilerin okullara rahatça kesici ve yaralayıcı aletler getirmesinin önüne geçilmeli ve caydırıcı önlemler alınmalıdır. Çünkü bu durum diğer öğrenciler için ciddi bir risk unsuru oluşturmaktadır.
6. Ailelerin çocuk yetiştirme tarzları hususunda bilgilendirilmeleri ve bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır.
7. Şiddete başvuran öğrencilerin doğrudan cezalandırılmaları yerine onları rehabilite edici uygulamalara yönlendirilmeleri yararlı olacaktır.

8. Öğrencilerin suç ve çete gruplarına girmemeleri ve suça bulaşmamaları konusunda gerek ilgili kuruluşlar, gerek kitle iletişim araçları ve gerekse de okul rehberlik servisleri bilgilendirici çalışmalar yapmalıdır.
9. Okul ortamları daha güvenli ve huzurlu ortamlar haline getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- American Academy of Pediatrics(1995). Media Violence, AAP Committe on Commnications in Pediatrics, 95(6), 113,117
- Alıcıgüzel, I. (2001). *Çağdaş Okulda Eğitim ve Öğretim*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Alikaşifoğlu, M., Ercan, O., Erginöz, E., & Kaymak, D. A. (2004). Violentbehavioramongturkishhighschoolstudents and correlate of physcalfighting. *European Journal of PublicHealth*, 14 (2), 173-177.
- Aral, N.(1997). *Fiziksel İstismar ve Çocuk*. Ankara: Tekışık Ofset.
- Aras, Ş., Günay, T., Özcan, S., & Orçun, E. (2007). İzmir İlinde Lise Öğrencilerinin Riskli Davranışları *Anatolian Journal of Psychiatry*, 8, 188-196.
- Artuk, M.E. (2002). Medya Şiddet ve Özellikle İntihar Haberlerinin Sunumunun Toplum Üzerinde ki Etkileri ve Bunun Önlenmesi. *Radyo ve Televizyonlarda Şiddet ve İntihar Haberlerinin Sunumunun Toplum Üzerinde ki Etkileri Sempozyumu*, Ankara-Bilkent Hotel.
- Anderson, C. Bushman, B.(2002).*Human agresion*. AnnualReviews of Psychology, (53), 27-51.
- Ando, M.,Asakura, T., Simons-M, B. (2007). A psychoeducationalprogram topreventaggressivebehavioramongjapaneseearlyadolescents. *HealthEducation&Behavior*. 34 (5): 765- 776.
- Anne L.,Hoffman, S., Leschied, A. W. (2004). A psychoeducationalgroupforaggressiveadolescentgirls. *The Journal forSpecialists in GroupWork*. 29 (3): 285-299.
- Aytek, H. (1999). *Grup rehberliğinin ortaöğretim basamağındaki öğrencilerin öfke davranışlarının kontrolü üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Adana.
- Baş, A.,kabasakal, t. (2010). İlköğretim okullarında saldırganlık ve şiddet davranışlarının yaygınlığı.*İlköğretim-Online*, 9(1):93-105
- Baymur, F.(1983). *Genel Psikoloji*. Ankara: İnkılâp ve Aka Kitabavi.
- Bilge, F. (1996). *Danışandan hız alan ve bilişsel-davranışçı yaklaşımlarla yapılan grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin kızgınlık düzeyleri üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Breunlin, D. C.,Cimmarusti, R. A., Bryant, E. T., Hetherington, J. S. (2002). Conflictresolutiontraining as an alternativetosuspensionforviolentbehaviour. *Journal ofEducationalResearch*, 95(6): 349-358
- Cevher, M. (2007). Suça sürüklenen çocuklar; Çocuk suçluluğuna genel bir bakış içinde Solak. A (Ed), *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu (19-35)*. Ankara; Hegem Yayınları.
- Craig, W. M. ve Pepler, D. J. (2003). Identifying and targeting risk forinvolvement in bullying and victimization.*The Canadian Journal of Psychiatry*, 48, 577–82.

- Çetinkaya, S., Nur, N., Ayvaz, A., Özdemir, D., Kavakcı, Ö. (2009). Sosyoekonomik durumu farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinde akran zorbalığının depresyon ve benlik saygısı düzeyiyle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 151-158
- Dahlberg. H., Gürsoy, F.(1998). Anne yoksunu olan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. *Çukurova üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 75-74, 60,64.
- Dilekmen, M.,Ada, Ş., Alver, B. (2011). İlköğretim 2. kademe öğrencilerinin saldırganlık özellikleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(2):927-944
- Dodge, K. A.,Coie, J. D. (1987). Social informationprocessingfactors in reactive and proactiveaggression in children'speergroups. *Journal of Personality and Social Psychology* 53: 1146-1158.
- Eroğlu, Sursan, E. (2009). Saldırganlık davranışlarının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21: 205-221.
- Efîlti, E.(2006).Ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık, denetim odağı ve kişilik özelliklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yayınlanmamışdoktora tezi. SelçukÜniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Genç, H. (2007). *Grupla öfke denetimi eğitiminin lise 9.sınıf öğrencilerinin sürekli öfke düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güner, I. (2007), *Çatışma çözme becerilerini geliştirmeye yönelik grup rehberlik programının lise 4. sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve problem çözme becerisi üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi.
- Gündoğdu, R. (2010) 9. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme, öfke ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 19(3):257-275
- Gürsoy, F.(2002). Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi.*Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*. 7(6), 7-15
- Gökçakan, N. (2010). Mersin ilinde 2005-2009 yılları arasında çocuk suçları oranının incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,(6), 133-143.
- Gökdaş, İ. (2007). İlköğretimde Şiddet. İçinde, Solak. A (Ed), *Okullarda şiddet ve çocuk suçluluğu* (263-295). Ankara; Hegem Yayınları.
- Gözütok, F.D., Karacaoğlu, C., Er, O. (2007). Çocuklar evde de okulda da dövülüyor İçinde, Solak. A (Ed), *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*(133-149). Ankara; Hegem Yayınları.
- Gözütok, F.D(2001). *Okulda Dayak*. Ankara: 72 Ofset.
- Herrmann, D. S. ve McWhirter, J. J. (2003). Anger&aggressionmanagement in youngadolescents; an experimentalvalidationof the SCARE program. *Education And Treatment of Children*, 26(3): 273-302.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karahan, T., Özcan, F., Ağlamaz, T. (2009). Lise 4. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne babanın birliktelik durumu, öz ve üvey oluşu ve yaşamda öncelikli en önemli değer algısı açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim FakültesiDergisi*, 22(1):211-229.

- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, Z., Gökçakan, Z. (2010). Psikodramateknikleri kullanılarak yapılan grup uygulamasının ergenlerin çatışma çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(4):357-366.
- Karataş, Z. (2009). Bilişsel davranışçı teknikler kullanılarak yapılan öfke yönetimi programının ergenlerin saldırganlığını azaltmadaki etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, (26):12-24.
- Koruklu, N. (1998). *Arabuluculuk eğitiminin ilköğretim düzeyindeki bir grup öğrencinin çatışma çözme davranışlarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Martino, S.C., Ellickson, P.L., Klein, D.J., McCaffrey, D., & Edelen, M.O. (2008). Multiple trajectories of physical aggression among adolescent boys and girls. *Aggressive Behavior*, 34, 61-75.
- Miller, G.E. (1994). School violence: a series of impressions and implications. *School Psychology Review*, 23(2): 257-261.
- Nansel, T., Overpeck, N. (2001). Bullying behaviors among U.S. youth, *JAMA*, 285, 16.
- İpek, C. (2007). Okullarda şiddet bağlamında ilköğretim programına konulan medya okuryazarlığı dersi, İçinde, Solak. A (Ed), *Okullarda Şiddet Ve Çocuk Suçluluğu*. (133-149). Ankara; Hegem Yayınları.
- Pişkin, M. (2003). Okullarımızda Yaygın Bir Sorun: Akran Zorbalığı. *VII. Ulusal PDR Kongresi, Bildiri Özetleri*, 125, Ankara: Cantekin Matbaası.
- Rutherford JR. Robert B., Mathur Sarup R. ve Quinn Mary M. (1998). Promoting social communication skills through cooperative learning and direct instruction. *Education and Treatment of Children*. 21 (3): 354-370
- Saldırım, M. (2007). Ceza infaz kurumundan eğitim kurumuna. İçinde, Solak. A (Ed), *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu* (77-97). Ankara; Hegem Yayınları
- Solak, A. (2011). *Türkiye'nin Suç Haritası; Çocuk Suçluluğu*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Söylemez, S. (2007). Ergenlerde problem çözme becerisini geliştirmeye yönelik bir grup çalışması içinde Erkan, S., Kaya, A. (Ed) *DeneySEL Olarak Sınanmış Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları III*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sütçü, T., Aydın, S. (2010). Ergenlerde öfke ve saldırganlığı azaltmak için bilişsel davranışçı bir grup terapisi programının etkililiği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 25(66):57-72
- Tuzgöl, M. (1998). Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 39-48.
- Odacı, H. (2007). Çocuk suçları ve şiddet Olayları. İçinde, Solak. A (Ed), *Okullarda şiddet ve çocuk suçluluğu* (55-76). Ankara; Hegem Yayınları.
- Olweus, D., Mona E. S. (2003). Prevalence estimation of school bullying with the Olweus / bully questionnaire, *Aggressive Behavior*, 29, 239-68.
- Ögel, K., Tari, I., Eke, C. (2006). *Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme Klavuzu*. İstanbul, Yeniden Yayınları.
- Uludağlı, N. ve Uçanok, Z. (2005). Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranış türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 77-92.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 36

Mayıs – Haziran 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- Uysal, A. (2003). *Şiddet karşıtı programlı eğitimin öğrencilerin çatışma çözümleri, şiddet eğilimleri ve davranışlarına yansımaları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Uysal, Z. (2006). *Çatışma çözme eğitim programının ortaöğretim dokuzuncu sınıf düzeyindeki öğrencilerin çatışma çözme becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üstün, A., Yılmaz, M., Kırbaş, Ş. (2007). Gençleri şiddete yönelten nedenler. İçinde, Solak. A (Ed), *Okullarda şiddet ve çocuk suçluluğu (109-131)*. Ankara; Hegem Yayınları
- Vera, E. M., Shin, R.Q., Montgomery, G. P., Mildner, C., Speight, S. L. (2004). Conflict resolution styles, self-efficacy, self-control, and future orientation of urban adolescents. *Professional School Counseling*, 8 (1): 73-80
- Weir, E. (2005). Preventing Violence in Youth. *Canadian Medical Association Journal*, 172(10): 1291- 1292.
- Williams, S. Myers, S.(2004). Adolescent Violence. *The ABFN Journal*, 31-34.
- Yavuzer, H.(1986). Çocuk ve Suç. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yavuzer, Y. (2010). Okullarda saldırganlık-şiddet: okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 192, 43-56
- Yavuzer, Y., Üre, Ö. (2010) Saldırganlığı önlemeye yönelik psiko-eğitim programının lise öğrencilerindeki saldırganlığı azaltmaya etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24):389-405